

stip³⁺

www.4hoog.be

Lesmap

Beste leerkracht,

Voor veel kleuters zal STIP (3+) de eerste theaterervaring zijn.

Kinderen moeten zich veilig voelen om van de voorstelling te kunnen genieten, daarom is het belangrijk dat ze voorbereid in de zaal zitten.

Die voorbereiding en nabespreking gebeurt in de klas, door de juf of meester, maar 4Hoog wil de leerkracht daar graag een handje bij helpen. Vandaar deze lesmap, specifiek over de voorstelling STIP (3+).

Voor de voorstelling

Vooraf overloopt u in de klas met uw leerlingen de ingesloten tekeningen. Elke tekening toont een deel van het traject. U vindt een paar suggesties om met de tekeningen te werken.

Na de voorstelling

Na het zien van de voorstelling is het goed om nog even met de kinderen te praten over de voorstelling. Wat hebben ze gezien? Wat gebeurde er? Wat vonden ze grappig? Waar werden ze een beetje verdrietig van?

Onze educatief medewerkster Elke Van den Audenaerde (die reeds 20 jaar ervaring in het kleuteronderwijs heeft) ontwikkelde voor STIP enkele toepasselijke lesopdrachten.

Veel plezier ermee in de klas en tot in de theaterzaal!

CREDITS STIP

Naar het stuk van Philippe Verkinderen, Michel Verkinderen & Stefan Gaelens

Spel: Loes Carrette, Stan Vangheluwe en Laurens Van Bouwelen

Regie: Frans Van der Aa

Compositie: Stefan Gaelens

Scenografie: Michel Verkinderen

Kostuums: Dorine Demuynck

Uitwerking decor: Kris Van Oudenhove

Licht: Koen Bellens

Techniek: Tijn De Ruyscher of Rens De Backer

WIST JE DAT...

... 4Hoog ook een THEATERTRAJECT uitgewerkt heeft?

Heel jonge kleuters en soms peuters hebben zeker baat bij een grondige introductie in de wereld van theater. Speciaal voor hen (2,5- en 3-jarigen) ontwikkelde 4Hoog een 'theatertraject voor kleuters'.

Hiermee komen heel jonge kinderen stapsgewijs in contact met theater.

Het traject bestaat uit 3 stappen:

STAP 1: Het meisje met de gele jas (2,5+)

Met deze voorstelling komt 4Hoog in de peuterklas. De meeste kinderen van 2,5 zijn nog te klein om een 'volledige' theaterervaring te verwerken. De indrukken, in en buiten de voorstelling, zijn nog te intens. Daarom gaat 4Hoog naar de kinderen toe, in de vertrouwde omgeving van hun klas. We brengen een kleine, artistieke maar eenvoudige kennismaking, een eerste theaterproeftje. Binnenkort vind je hier meer info over deze voorstelling.

STAP 2: Tello gaat naar toneel

'Tello gaat naar toneel' is een korte (animatie)film die de theatercodes uitlegt aan kleuters. Het begrijpen van de spelregels is de doorslaggevende factor bij een al dan niet geslaagde theaterervaring. Als 4Hoog grenzen wil verleggen, moet het kind over de juiste tools beschikken om daarin mee te gaan. Bij de animatiefilm hoort een klaspop en een prentenboek met daarin tips om kinderen goed voor te bereiden op hun theaterervaring.

STAP 3: met de klas naar het theater

En dan is er het theaterbezoek zelf, het bekijken/beleven van een 3+ voorstelling van 4Hoog, in een theaterzaal, met alles erop en eraan.

Meer info over dit traject kan je verkrijgen bij steve@4hoog.be

... je het boek en de film TELLO GAAT NAAR TONEEL kan aanschaffen voor in de klas?

De kortfilm 'Tello gaat naar toneel' is ook los van het theatertraject te verkrijgen. De animatiefilm, met bijhorend prentenboek, geeft volwassen begeleiders de juiste tools in handen om erg jonge kinderen voor te bereiden op hun (al dan niet eerste) theaterbezoek. Ook de handgemaakte klaspop Tello kan je apart verkrijgen. Het boek + DVD kost 15 euro (+4 euro verzendingskosten). De klaspop kost 40 euro.

Meer info en bestellen via steve@4hoog.be

... 4Hoog ook een pinterest-pagina heeft

waar je nog meer ideeën kan opdoen om rond voorstellingen en theater te werken in de klas?

VOOR DE VOORSTELLING

Een bezoek aan een theatervoorstelling bestaat uit verschillende stappen. Je vertrekt met de kinderen op school en gaat naar een plek waar ze meestal nog niet eerder geweest zijn. In die ruimte zijn heel wat prikkels aanwezig waarop de kleuters kunnen reageren. Het is belangrijk dat ze hier goed op voorbereid zijn zodat ze met een veilig gevoel van de voorstelling kunnen genieten. Dit is, zowel voor de kinderen als de spelers, heel belangrijk.

Uiteraard raden wij **Tello gaat naar Toneel** (zie hoger) aan voor deze voorbereiding. Beschik je niet over dit prentenboek en de animatiefilm? Dan kunnen bijgevoegde prenten je deels helpen bij de voorbereiding van de kleuters op het theaterbezoek.

Als bijlage vind je verschillende tekeningen, waarop de verschillende stappen van school naar de theaterzaal weergegeven worden.

Verhaal brengen aan de hand van de prenten

Dit verhaal is NIET het verhaal van de voorstelling. Maak de kleuters hier zeker attent op!

Klassikaal overlopen van het traject

Leg de tekeningen door elkaar en spreid ze uit zodat ze allemaal zichtbaar zijn. Zoek samen met de kinderen de juiste volgorde waarin ze alles zullen meemaken. Bespreek tekening per tekening wat er gebeurt en wat de kinderen op dat moment kunnen verwachten. De klas kan ook in kleinere groepjes onderverdeeld worden. U maakt dan meerdere prints van de afbeeldingen en laat de groepjes zelf zoeken naar de juiste volgorde. Daarna wordt in de hele groep besproken wat de correcte volgorde is.

Tableaux vivants

Aan de hand van de tekeningen, kunt u de kinderen tableaux vivants laten maken. Dit zijn levende foto's. Het is gemakkelijk als u zelf eerst een tableau uitbeeldt als voorbeeld. De gezichtsuitdrukking en de houding zijn hierbij heel belangrijk. Een kind beeldt een onderdeel van het traject uit. De andere kinderen zoeken de bijhorende tekening. Niet alle tekeningen zijn hiervoor even geschikt.

NA DE VOORSTELLING

Wat hebben we gezien?

Na een theaterbezoek met veel prikkels, avontuur, emoties en uitdagingen is het interessant om de volgende dag, rustig in de kring even na te bespreken.

Wat hebben we gezien?

Hoe ging het verhaal nu weer?

Wie was wie?

Daarmee maak je de herinnering aan de voorstelling weer levend en breng je de focus op het theaterstuk zelf. De nabespreking gaat namelijk over de inhoud, de thematieken en de gevoelens, niet over de weg naar de theaterzaal, de theatercodes en andere praktische zaken die bij een theaterbezoek komen kijken.

Als bijlage vind je enkele foto's die je kan gebruiken om samen met de kleuters even na te praten en het verhaal even op te frissen.

Daarna kan je aan de slag gaan om enkele thema's die in de voorstelling aan bod komen, grondiger te gaan nabespreken en naverwerken.

Verwerkende opdrachten

Deze map biedt suggesties voor activiteiten in de klas. Deze zijn voor interpretatie vatbaar en kunnen het best qua niveau door de leerkracht zelf ingeschat of aangepast worden.

We vermelden bij elke opdracht ook de ontwikkelingsdoelen waaraan elke opdracht tegemoet komt.

I. Onbekend is onbemind

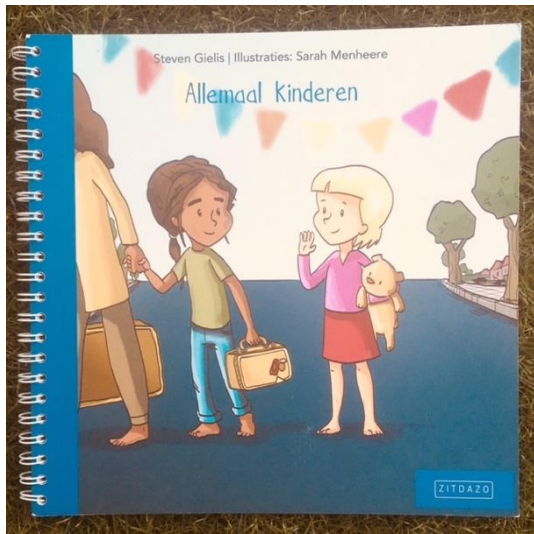
*"I had crossed the line.
I was free, but there was no one to welcome me to the land of freedom.
I was a stranger in a strange land" – Harriet Tubman*

*In het toneel staat het meisje in het begin in een vreemde omgeving.
Ze is bang van 'Stip', ze is alleen, weet niet waarheen, enkel haar kleine plantje in haar rugzak is voor haar veilig en vertrouwd.*

Op de dag van vandaag worden ook in ons land vele kinderen geconfronteerd met een gelijkaardige situatie als het meisje.

Het meisje in 'de vreemde omgeving' is een uitgelezen moment om de link te leggen naar het 'vluchtelingenthema'

Verhaal: 'allemaal kinderen' van Zidazo

Om de kinderen bewust te maken van hoe het voelt om ergens vreemd te zijn, kan je het boek 'allemaal kinderen' voorlezen. Het verhaal gaat over een meisje dat moet vluchten uit haar thuisland omdat er oorlog is. Ze komt na een lange tocht aan in ons land. Ze wordt geconfronteerd met mensen die haar vreemd vinden...

*In het toneel vindt het meisje "Stip" ook vreemd en omgekeerd.
Door met elkaar in contact te gaan leren "Stip" en het meisje met vallen en opstaan elkaar begrijpen.
Ook in het dagelijkse leven is het van belang dat we elkaars gewoonten leren begrijpen, aanvaarden en respecteren. Enkel dan kunnen we 'samen- leven'.*

OD: WERO - 3. Mens

IK EN DE ANDER

De kleuters

3.4 kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.

IK EN DE ANDEREN: IN GROEP De kleuters

3.9 kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.

OD: WERO - 4. Maatschappij

SOCIAAL - CULTURELE VERSCHIJNSELEN

de kls:

4.4 herkennen vormen van afwijzend of waarderend reageren op het anders-zijn van mensen.

Mensen met een andere huidskleur, mensen met een opvallend uiterlijk, met een handicap, ...
4.5 beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben dan zichzelf wanneer ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur.

Hé dat proeft, ruikt, voelt vreemd

Vele vreemde dingen geven ons een gevoel van angst. De beste manier om angst te overwinnen is dat nieuwe onbekende verkennen.

Geblinddoekt vreemde en vertrouwde dingen laten proeven, voelen, ruiken...

De kleuters moeten hiervoor vertrouwen op een ander. Ze overwinnen hun angst door iets op te eten zonder te weten wat het is.

OD: WERO - 1. Natuur
ALGEMENE VAARDIGHEDEN
De kleuters

1.1 kunnen verschillen onderscheiden in geluid, geur, kleur, smaak en voelen.

OD: WERO - 3. MENS
IK EN MEZELF
De kleuters

3.3 tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen in de eigen mogelijkheden.

associatie maken door middel van ruiken

Doe de helft van bijvoorbeeld een paprika, banaan, selder ... (zie foto) in de bloemsuikerpotjes. Leg de andere helft op een schotel er naast. Laat de kleuters aan de potjes ruiken en de associatie maken.

OD: WERO - 1. Natuur
ALGEMENE VAARDIGHEDEN
De kleuters

1.1 kunnen verschillen onderscheiden in geluid, geur, kleur, smaak en voelen.

---

associatie maken door middel van voelen

Maak afbeeldingen van verschillende vreemde en gekende dingen. Bijvoorbeeld: appelsien, mango, .. Laat de kinderen geblinddoekt of aan de hand van een voeldoos aan de vruchten voelen. Laat ze nadien de associatie maken met de prenten.

OD: WERO - 1. Natuur
ALGEMENE VAARDIGHEDEN

De kleuters

1.1 kunnen verschillen onderscheiden in geluid, geur, kleur, smaak en voelen.

1.2 tonen een explorerende en experimenterende aanpak om meer te weten te komen over de natuur

Nieuwsgierig zijn naar elkaar

Het meisje en "Stip" proberen elkaar te leren kennen en raken nieuwsgierig naar elkaar.

Ook kleuters zijn erg nieuwsgierig, ze zijn geboeid en dat is dan ook de kracht van hun leren.

Al gauw ontdekken ze dat hun nieuwsgierigheid consequenties met zich mee brengt.

Maak de kleuters bewust van hun nieuwsgierigheid door bijvoorbeeld onderstaande activiteit te spelen.

Sterretjes plukken

Verduister de klas, leg muziek op met een speels ritme en maak een zaklamp met sterretjes. Schijn de sterretjes naar een bepaalde plaats in de klas. De kleuters mogen ze plukken door er heen te lopen, springen, kruipen, huppelen op het ritme van de muziek

OD: LICHAAMELIJKE OPVOEDING - 1. Motorische competenties
ZELFREDZAAMHEID IN KIND-GERICHTE BEWEGINGSSITUATIES

Lichaams- en bewegingsbeheersing

1.6 kunnen met een eenvoudig bewegingsantwoord snel reageren op auditieve, visuele en tactiele signalen.

Complexe ruimte- en tijdsfactoren

De kleuters

1.17 kunnen in de ruimte snel een afgesproken plaats terugvinden en er rekening mee houden.

De kleuters kunnen vlug de eigen plaats terugvinden. Ze kunnen in een tikspel teruglopen rekening houdend met aangeduide veilige zones

1.18 kunnen tijdens het bewegen rekening houden met plaatsaanduidingen.

1.21 passen de eigen beweging aan aan de snelheid en het tempo van bewegende objecten, of aan de tijdsduur van auditieve signalen.

De kleuters kunnen de eigen beweging aanpassen aan een rollend voorwerp. Ze kunnen samen met een andere kleuter starten en snel overlopen, ondermeer in verkeerssituaties.

1.22 passen het eigen bewegingsritme spontaan aan aan een eenvoudig opgelegd ritme.

1.25 kunnen doelgericht een beweging onderbreken en laten opvolgen door een andere beweging

SENSORISCHE PRIKKELS

De kleuters

1.39 kunnen gerichte aandacht opbrengen voor verschillende sensorische prikkels en deze rustig laten inwerken.

De kleuters sluiten de ogen en horen uit welke richting een geluid komt. Ze voelen rustig welk lichaamsdeel aangetikt wordt.

BEWEGING ALS EXPRESSIE- EN COMMUNICATIEMIDDEL

De kleuters

1.40 tonen in hun vrije spel en in geleide opdrachten een spontaan aanwenden van beweging als expressie- en communicatiemiddel

3. ZELFCONCEPT EN SOCIAAL FUNCTIONEREN

De kleuters

3.2 kunnen speels bezig zijn met de eigen beweging en lichamelijke

tonen in het experimenteergedrag dat ze de eigen mogelijkheden en begrenzingen aanvoelen.

3.3 De kleuters weten zelf hoe hoog ze kunnen klimmen om zonder hulp weer van het toestel te komen.

3.4 tonen een rustige aanwezigheid in het eigen lichaam, voelen de eigen grenzen en tonen een vertrouwdheid met de eigenheid van het lichaam.

De kleuters kunnen ongestoord, op eigen tempo en met de nodige concentratie een nieuw toestel verkennen.

3.5 tonen in diverse bewegingssituaties een variatie aan innerlijk beleven.

Bij vijfjarige kleuters is enthousiasme zichtbaar in joelen, opspringen, ... 3.6 tonen een persoonlijke stijl in spontane expressie.

OD: MUZISCHE VORMING - 2. MUZIEK

De kleuters

2.1 kunnen klanken, geluiden, stilte en stemmingen in beluisterde muziek ervaren en herkennen.

In de handen klappen bij het horen van een bepaalde klank of geluid. Geluiden en signalen waarnemen en vergelijken: luid/stil, scherp/dof, verschillende manieren van klappen in de handen. Vrolijke van dreigende muziek onderscheiden.

2.2 kunnen ritme in beluisterde muziek en liedjes ervaren, herkennen en nabootsen

4. BEWEGING

De kleuters

4.1 kunnen spontaan meebewegen op muziek

Andere culturen of gewoontes in de klas brengen samen met een mama of papa uit de klas

Nodig een ouder uit met een migratieachtergrond om te komen dansen, koken, lied aanleren... Kinderen vinden het erg fijn wanneer ze een connectie ervaren tussen thuis (mama/papa) en de klas. Daarom is het van belang om ook de allochtone ouders aan te spreken.

Foto website : basisschool 'de piramide'-Antwerpen

OD: WERO - 4. Maatschappij
SOCIAAL-CULTURELE VERSCHIJNSELEN De kleuters

4.3 kunnen verschillende gezinsvormen herkennen.

4.4 herkennen vormen van afwijzend of waarderend reageren op het anders-zijn van mensen. Mensen met een andere huidskleur, mensen met een opvallend uiterlijk, met een handicap, ...

4.5 beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben dan zichzelf wanneer ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur.

Kringgesprek over 'het onbekende'

Op <https://www.youtube.com/watch?v=dZGORjDUH1E> vind je een filmpje in een andere taal. Laat het filmpje zien aan de kleuters om ze te laten ervaren hoe het voelt als je de taal niet begrijpt.

OD: Nederlands - 5. Taalbeschouwing
de kleuters

5.5 stellen zich vragen bij en reflecteren over taal en taalgebruik in concrete situaties: - discrimineren van klanken, woorden; - ritmische aspecten van taal, rijmen; - intonatie en mimiek in relatie tot gevoelens of boodschap

OD: WERO - 4. Maatschappij
SOCIAAL-CULTURELE VERSCHIJNSELEN
De kleuters

4.5 beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben dan zichzelf wanneer ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur.

2. Geven (zorgen) – nemen (genieten)

*“Als je iets wil pakken, moet je het heel even loslaten.
Als je iets wil loslaten, moet je het heel even pakken” – Lao-Ise*

In het toneel zien we dat het meisje steeds meer en meer vraagt aan ‘stip’. ‘Stip’ geeft en geeft en het meisje ‘neemt’ en ‘neemt’.

Wanneer geven en nemen niet in evenwicht zijn dan kan er overwaardering ontstaan. De ene ‘neemt’ en de andere ‘geeft’. Op langere termijn treedt er waardeverlies op bij de ‘nemende’ partij, waardoor er respectloos gedrag en/of woede aanvallen kunnen ontstaan.

Je kan een kringgesprek houden rond ‘geven’ en ‘nemen’.

Geven

Zorgen, verzorgen, verplegen, helpen, knuffelen, iets geven...

Stel vragen als:

Wie zorgt er voor jou? Thuis, op school, op andere momenten...?

Wat doen ze om je te helpen?

Heb je zelf al eens voor iemand gezorgd?

Wat heb je dan gedaan om te helpen?

Heb je al eens op school iemand geholpen?

Zag je dan dat ze er blij mee waren?

Nemen

Zich laten welgevallen, zich laten verzorgen, zich tegen iemand aanvleien, genieten, graag krijgen, een geschenk aannemen...

Stel vragen als:

Vind je het fijn om geknuffeld te worden?

Krijg je graag geschenkjes? Hoe voel je je dan?

Wat heb je dan het liefste?

Vind je het fijn als iemand voor je zorgt?

Vind je dat je altijd mag krijgen wat je wil? Waarom wel/niet?

Hoe voel je je als je iets niet krijgt? Wat doe je dan?

OD: Nederlands - 2. Spreken

De kleuters

2.2 kunnen spreken over ervaringen, gebeurtenissen uit de eigen omgeving, of over wat ze van anderen vernamen.

2.3 kunnen spreken over gevoelens als blijdschap, angst, verdriet, verwondering.

2.6 kunnen in concrete situaties antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening.

2.7 kunnen in een gesprek met een eenvoudige maar relevante vraag of met commentaar reageren.

2.8 kunnen zelf vragen stellen aan anderen die de door hen gewenste informatie leveren.

OD: WERO - 3. Mens

IK EN DE ANDER

De kleuters

3.4 kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.

Ik wil ik wil! van mij van mij!

Wat doe je wanneer je denkt dat je iets niet gaat krijgen? Wanneer je bijvoorbeeld om een snoepje vraagt en het niet krijgt? Of wanneer je om nog meer snoepjes vraagt? Ben je dan boos? Begrijp je dat mama/papa of juf/meester zegt dat je niet meer krijgt? Waarom zou je niet meer snoep krijgen? (gezond/ongezond)

Je kan als inleiding voor dit gesprek het boek: 'meneertje Meer' van Mark Haayema gebruiken.

OD: WERO - 3. Mens

IK EN MEZELF

De kleuters

3.1 kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken.

OD: Nederlands - 2. Spreken

De kleuters

2.2 kunnen spreken over ervaringen, gebeurtenissen uit de eigen omgeving, of over wat ze van anderen vernamen.

2.3 kunnen spreken over gevoelens als blijdschap, angst, verdriet, verwondering.

2.6 kunnen in concrete situaties antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening.

2.7 kunnen in een gesprek met een eenvoudige maar relevante vraag of met commentaar reageren.

Activiteiten rond geven en nemen

De kleuters maken iets voor een andere kleuter waarvan hij/zij denkt dat die er blij mee zal zijn. In de kring vertellen de kleuters voor wie ze iets gemaakt hebben.

Een inpakatelier aanbieden om pakjes te maken

Voorzie een tafel met inpakpapier, doosjes, strikken, linten, zakjes ... laat de kleuters naar hartenlust geschenkjes inpakken voor elkaar.

Ideetjes om zelfstandig kadootjes te knutselen

Armbandje van rietjes en knopen

Een tekening maken op een stukje hout

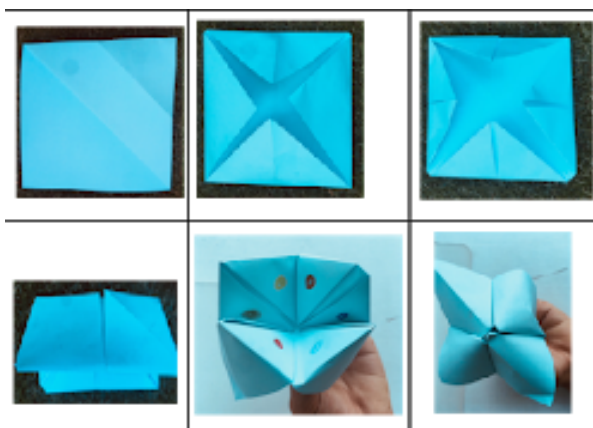
Een steen versieren

Laat de kinderen met stiften, waskrijtjes of verf een mooie steen versieren.

Een 'knippertje' maken om iets aan een vriend(innetje) te "geven"

Je vertrekt van een vierkant stuk papier. Vouw het vierkant diagonaal in tweeën en dan weer open. Maak eenzelfde vouw op de andere diagonaal en vouw weer open. Vouw de vier hoeken naar het kruispunt van de twee diagonale vouwlijnen. Draai het papier om. Vouw opnieuw de vier hoeken naar het midden, zodat ze elkaar daar ontmoeten. Zet op ieder driehoekje een ander kleur bolletje(stipje). Onder ieder flapje komt een manier om te 'geven'.

Bijvoorbeeld:

- *Praten met een vriend*
- *Een handmassage geven*
- *Een liedje voor iemand zingen*
- *Een dikke knuffel geven*
- *Een kunstje laten zien*
- ...

Steek je duimen en wijsvingers in de 'zakjes' aan de achterkant en duw het vouwwerk dicht zodat je vogelbekjes krijgt. Om het 'knippertje' te gebruiken, moet je een cijfer zeggen. Het 'knippertje' wordt dan zoveel keer open en dicht gevouwen. Vervolgens kies je een kleurtje en wordt er onder het flapje gekeken welke 'verwennerij' het oplevert.

de 'verwenhoek'

Maak een hoekje waarin er verwend en genoten kan worden.

Materiaal dat in deze hoek gebruikt kan worden zijn bijvoorbeeld:

Massageolie, doktersspullen, pleisters en windels, ...

Laat de kinderen nadien in de kring vertellen welke rol ze op zich genomen hebben, de 'gever' de 'nemer' of beiden. Hoe voelde ze zich hierbij?

OD: WERO- 3. Mens

Ik EN DE ANDER

De kleuters

3.4 kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten

IK EN DE ANDEREN: IN GROEP

De kleuters

3.9 kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.

3. waar ligt mijn grens...

“Het niets heeft geen centrum en zijn grenzen zijn het niets”- Leonardo da Vinci

In het toneelstuk zien we dat ‘stip’ moeilijk kan weerstaan aan de dingen die het meisje aanvecht.

Door grenzen te stellen schep je voor anderen duidelijkheid, veiligheid en persoonlijke ruimte voor jezelf. Wanneer we geen duidelijke grenzen hebben, brengt dat stress met zich mee. Je wordt gemakkelijker boos, gefrustreerd of je krijgt fysieke ongemakken zoals nekpijn... Een grens is overschreden zegt je lichaam!

Wanneer je grenzen stelt let er dan ook op dat je de situatie vanuit de kant van het kind bekijkt. Leef je in. Kinderen zijn gemakkelijker geneigd grenzen na te leven, als ze het gevoel hebben begrepen te worden.

Probeer niet te straffen of te dreigen omdat de kans dan groot is dat je het positieve contact verliest. Benoem het grensoverschrijdend gedrag en verwoord welk gedrag je liever ziet.

Waar ligt jouw grens?

Laat de kinderen nadenken over hun eigen grenzen.

Wat vind je dat anderen bij jou niet mogen?

Bijvoorbeeld:

- *Anderen mogen niet in mijn spullen neuzen...*
- *Anderen mogen niet tegen me roepen...*
- *Anderen mogen me niet voor gek zetten bij anderen...*

Wat mag ik aan iemand vragen?

Bijvoorbeeld:

- *... Laat me even met rust ...*
- *... help je mij even met opruimen, waarmee we samen speelden...*

Mogelijke activiteiten rond grenzen en afspraken

Welke toren blijft overeind

Twee ploegen bouwen een hoge toren. Met balletjes probeert de éne partij de ander aan te vallen en om te gooien. Een groep kleuters beschermt de toren, de andere groep valt aan. Bespreek nadien kort wat er gebeurde en hoe de kinderen zich daarbij voelden?

Blijf van mijn ballon!

Elke kleuter krijgt een ballon om zijn enkel gebonden. De kleuters proberen te voorkomen dat zijn/haar ballon kapot gestampt wordt. Op zijn/haar beurt probeert hij/zij de ballonnen van de anderen kapot te stampen. Bespreek nadien ook weer hoe de kinderen zich hierbij voelden.

Hou je huis leeg

In een grote zaal (turnzaal) zet je in het midden vier banken in een vierkant. In het vierkant leg je zoveel mogelijk ballen. Je deelt de klas in twee groepen. De éne groep zet zich binnen het vierkant, de andere groep zet zich buiten het vierkant. Op het signaal van de leidster gooien de kinderen in het vierkant de ballen één voor één in de zaal, de kinderen in de zaal gooien op hun beurt de ballen opnieuw in het vierkant. Het is de bedoeling om als eerste je ruimte zonder ballen te krijgen. Wie wint?

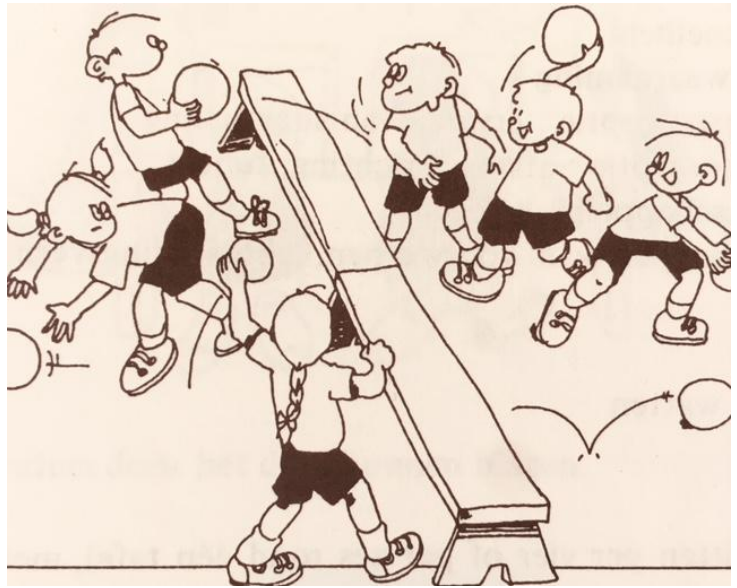

Foto: speelkribels

OD: Nederlands - 3. Spreken

2.2 kunnen spreken over ervaringen, gebeurtenissen uit de eigen omgeving, of over wat ze van anderen vernamen.

2.3 kunnen spreken over gevoelens als blijdschap, angst, verdriet, verwondering

2.6 kunnen in concrete situaties antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening

2.7 kunnen in een gesprek met een eenvoudige maar relevante vraag of met commentaar reageren

2.12 zijn bereid om eigen gevoelens en verlangens op een persoonlijke manier uit te drukken

OD: WERO - 3. Mens

IK EN MEZELF

De kleuters

3.1 kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken.

IK EN DE ANDER

De kleuters

3.4 kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.

3.5 kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel.

3.6 weten dat mensen eenzelfde situatie op een verschillende wijze kunnen ervaren en er verschillend kunnen op reageren.

3.7 kunnen een gevoeligheid tonen voor de behoeften van anderen.

3.8 kunnen voor zichzelf opkomen door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn.

4. Hard – zacht

Stip is heel zacht, letterlijk en figuurlijk...

*“loop niet voor me, ik zal niet volgen.
Loop niet achter me, ik zal niet leiden.
Loop naast me als een vriend.” – Albert Camus*

Ontdekdoos hard-zacht

*Laat de kinderen de verschillende voorwerpen sorteren. Welke zijn hard? Welke zacht?
Je kan ze dit ook geblinddoekt laten doen.*

5. Meer – minder

Het meisje wil steeds meer en meer, terwijl stip steeds minder en minder heeft ...

“Je bent gelukkig wanneer je ontdekt wat werkelijk noodzakelijk is in je leven, en vol blijdschap afstand doet van de rest” Thomas Merton

De zand-, water-, maistafel is de ideale plaats om met hoeveelheden te experimenteren.
Om de kinderen te stimuleren met begrippen als: meer, minder, te veel, te weinig, kan je flessen aanbieden waarop je een lijn zet tot waar de flessen gevuld kunnen worden.

Stippen sorteren op grootte en/of kleur

Bied de kleuters grote en kleine watte bollen aan.
Laat ze deze sorteren op grootte. Ze kunnen ook per kleur gesorteerd worden.
Met een pincet wordt de opdracht iets uitdagender en het stimuleert bovendien de fijne motoriek.

Je kan de kinderen ook bekertjes laten vullen hoe jij het graag wil. Verwoord welke wollen stipjes je in de beker wil. Eén grote witte, één kleine donker blauwe...

Stippenplank met gaten

Maak in een plank grote en kleine gaten.
Bied hierbij buizen aan van verschillende diameter.
Laat de kinderen vrij experimenteren. Al gauw zullen ze spontaan begrippen verwoorden zoals té dik, té dun, té groot, té klein, ...

OD: Wero - 1.Natuur

LEVENDE EN NIET-LEVENDE NATUUR

De kleuters

1.4 kunnen organismen en gangbare materialen ordenen aan de hand van eenvoudige, zelf gevonden criteria.

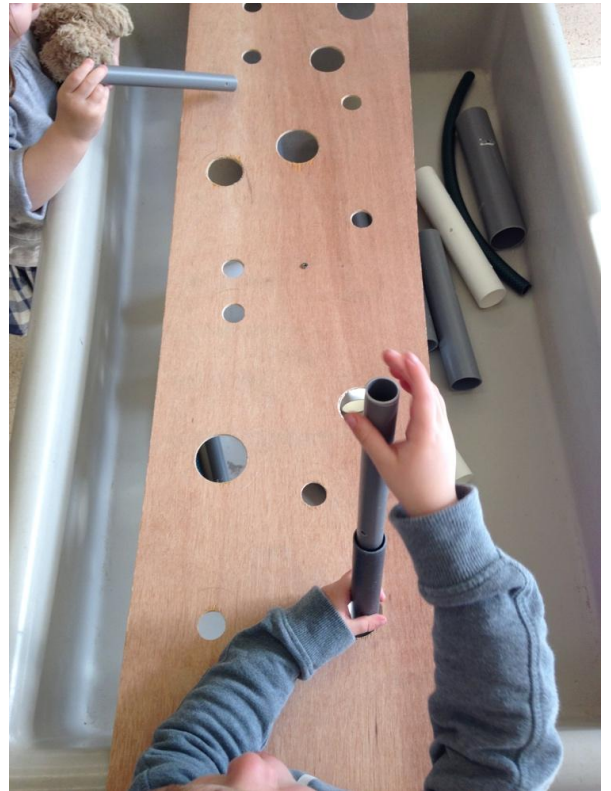
OD: Wiskundige initiatie - 2. Meten

2.1 kunnen handelend en verwoordend twee dingen vergelijken wat betreft hun kwalitatieve eigenschap.

2.2 kunnen dingen kwalitatief vergelijken en samenbrengen op basis van één of twee gemeenschappelijke kenmerken.

2.3 kunnen dingen rangschikken volgens de toenemende of afnemende mate van een welbepaald kwalitatief kenmerk
2.4 kunnen in concrete situaties handelingen uitvoeren met vormen, grootheden en figuren, in functie van een kwalitatief kenmerk.

2.5 kunnen handelend en verwoordend aangeven dat een bepaalde grootheid (lengte, inhoud, volume, gewicht, oppervlakte) van een ding dezelfde blijft, hoe dit ding ook geplaatst of geordend is in de ruimte.

6. Stippen

Stippen heb je in alle maten, kleuren en activiteiten rond het thema 'stippen'

modellen. Hieronder vind je een aanbod van

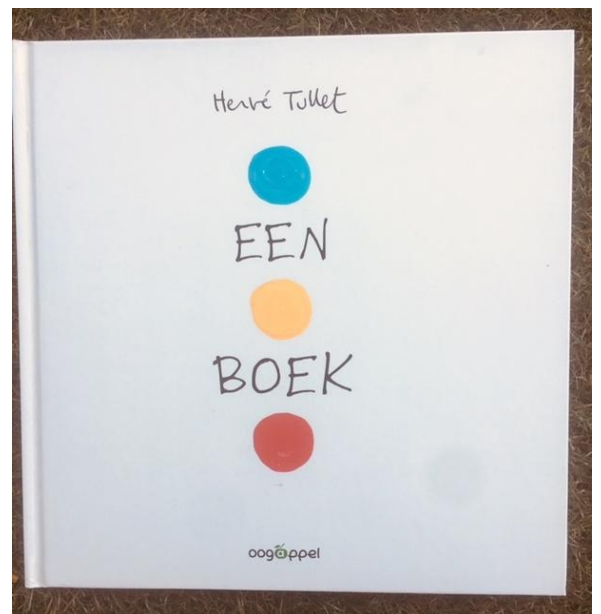
Stippenboeken

Volgende verhalen zijn ideaal als inleiding of verwerking rond het thema 'stippen'

Een boek vol geluid van Hervé Tullet – uitgeverij 'oogappel'

In dit boek mogen de kinderen op een creatieve manier geluiden maken aan de hand van 'stippen'

Een boek: Hervé Tullet – uitgeverij oogappel

Dit is een actief boek waarin je op stippen moet drukken en kijken wat er gebeurt.

Mooie stippen maken

Geef de kleuters een blad met blanco stippen. Laat ze de stippen naar eigen fantasie en creativiteit versieren met verf, stiften, kleurpotloden...

OD: Muzische vorming - 1. Beeld

1.2 kunnen materiaalgevoeligheid ontwikkelen door exploreren en experimenteren.

1.5 kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden.

Stippen leggen op de juiste plaats in een eierdoos

Vul de eierdozen aan de hand van voorbeeldkaarten.

Stippen tellen op een dobbelsteen

Je kan de dozen ook laten vullen door middel van een dobbelsteen. Wanneer er dan bijvoorbeeld drie geworpen wordt mogen er ook drie wollen stipjes in de eierdoos. Wie zijn doos geraakt het eerst gevuld?

OD: Wiskundige initiatie - 1. getallen

De kleuters

1.1 kunnen handelend en verwoordend de ene concrete hoeveelheid dingen vergelijken met een andere hoeveelheid dingen. Bij het verwoorden gebruiken zij daarbij de passende hoeveelheidsbegrippen (evenveel/niet evenveel dingen veel/weinig dingen, te veel/te weinig dingen, dingen over/dingen te kort, meer/minder dingen, meest/minst dingen).

1.4 kunnen in concrete situaties rekenhandelingen uitvoeren met betrekking tot aantal en hoeveelheid. Zij kunnen deze handelingen verwoorden door de gepaste begrippen te hanteren (evenveel maken, bijdoen, wegdoen, samentellen, vermeerderen, verminderen, verdelen).

Stippenkaart stippen verbinden met een stift

Op google vind je verschillende vormen van stippenbladen. Print er enkele naar keuze uit. Lamineer de verschillende stippen kaarten. Laat de kinderen met speciale afwasbare stiften de verschillende stippen naar hartenlust verbinden.

OD: Lichamelijke opvoeding

Kleinmotorische vaardigheden De kleuters

1.28 tonen een toenemende bedrevenheid in het functioneel aanwenden van kleinmotorische vaardigheden.

1.29 kunnen kleinmotorische vaardigheden in verschillende situaties voldoende nauwkeurig gedoseerd en ontspannen uitvoeren.

1.30 kunnen de functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen.

OD: wiskundige initiatie - 3. Ruimte

De kleuters

3.1 kunnen handelend, in concrete situaties de begrippen 'in, op, boven, onder, naast, voor, achter, eerste, laatste, tussen, schuin, op elkaar, ver weg, dicht bij, binnen, buiten, omhoog en omlaag' in hun juiste betekenis gebruiken. Zij kunnen pictogrammen in verband met 'richtingen' als symbolen hanteren

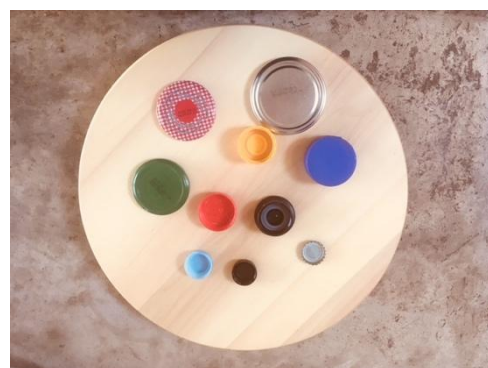

Zelf stippen ontwerpen

Geef de kinderen allerlei verschillende vormen van ronde dekseltjes. Deze kan je verzamelen van glazen bokalen, petflessen, kroonkurkjes...

Laat de kleuters eerst vrij met de verschillende vormen stempelen. In een volgende fase kan je hen dan zelf stippen laten ontwerpen.

Ook hier zullen kinderen spontaan begrippen verwoorden als groot, klein, te groot, te klein...

OD: Lichamelijke opvoeding
Kleinmotorische vaardigheden
De kleuters

1.28 tonen een toenemende bedrevenheid in het functioneel aanwenden van kleinmotorische vaardigheden.

OD: Muzische vorming - 1. Beeld
De kleuters

1.2 kunnen materiaolgevoeligheid ontwikkelen door exploreren en experimenteren.

1.3 kunnen kleur, lijn, vlak, ritme, vorm en versiering onderscheiden en de ontdekking van beeldelementen verwoorden.

1.4 kunnen verschillende beeldende, technische middelen aanwenden en samen gebruiken om tot een beeldend werk te komen.

1.5 kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden

OD: Wiskundige initiatie -2. Meten
De kleuters

2.1 kunnen handelend en verwoordend twee dingen vergelijken wat betreft hun kwalitatieve eigenschap

OD: Nederlands - 2. Spreken
De kleuters

2.5 kunnen iemand of iets beschrijven volgens kleur, vorm, grootte of een specifieke eigenschap

---

Stippen drukken in plasticine (voor de allerkleinsten)

Bied speeldeeg of plasticine aan. Laat de kinderen er met verschillende materialen (dopje van een stift, kroonkurkje, tandenstokers, oorstokjes...) stippen in drukken. Succes verzekerd!

OD: Muzische vorming - 1. Beeld

De kleuters

1.2 kunnen materiaalgevoeligheid ontwikkelen door exploreren en experimenteren.

1.4 kunnen verschillende beeldende, technische middelen aanwenden en samen gebruiken om tot een beeldend werk te komen.

1.5 kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden.

Kringspel 'rippel stippel' (voor de oudste kleuters)

Je speelt het spel best met een 6 -tal taalvaardige kinderen.

De kleuters zitten in een kring.

De begeleider/ster zegt: 'Ik Sofie, rippel stippel zonder stippel vraag aan Loes rippel stippel zonder stippel hoeveel stippels heb jij?

Loes antwoordt dan: Ik Loes, rippel stippel zonder stippel vraag aan Marouan rippel stippel zonder stippel hoeveel stippels heb jij?

Wanneer Loes het zinnetje niet correct opzegt krijgt zij een stippel op haar gezicht geschilderd (dit kan je bijvoorbeeld doen met een verbrande kurken stop, dat geeft een zwarte stippel). Wanneer Loes dan weer aan de beurt is zegt ze: Ik Loes, rippel stippel met één stippel vraag aan Finn rippel stippel zonder stippel hoeveel stippels heb jij?

Het doel van het spel is om met zo weinig mogelijk stippels op je gezicht te eindigen.

OD: Nederlands - 2. Spreken

2.13 beleven plezier in het gebruiken van taal en het spelen met taal in concrete situatie

---

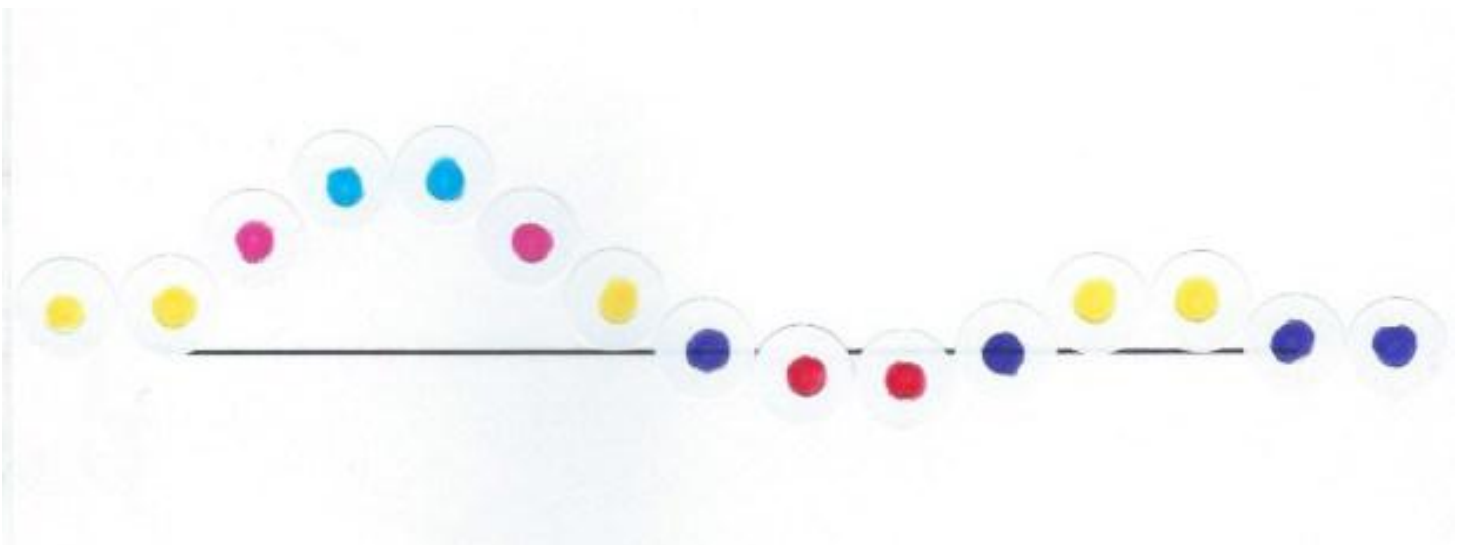
Noten lezen en spelen aan de hand van gekleurde stippen

Kleef op een xylofoon verschillende gekleurde bollen zoals je hier ziet op de foto.

Laat de kinderen nadien het onderstaande partituur spelen.

Ze kunnen nadien ook zelf een partituur schrijven door zelf gekleurde stippen op papier te zetten.

Laat ze nadien hun zelfgemaakt partituur spelen.
Hoe klinkt het?

OD: Muzische vorming - 2. Muziek

De kleuters

2.5 kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument.

OD: Muzische vorming - 6. Attitudes

De kleuters

6.1 kunnen openstaan voor nieuwe dingen uit hun omgeving.

6.2 kunnen ervan genieten om bezig te zijn met de dingen die hen omringen om hun expressie-mogelijkheden te ontdekken.

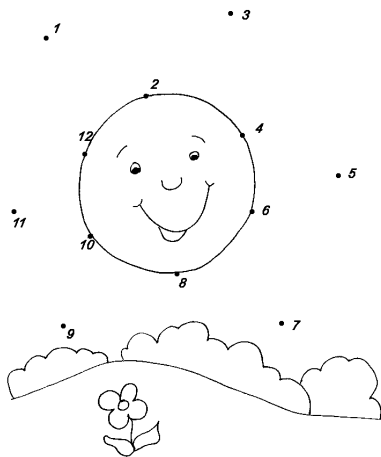
OD: Nederlands - 4. Schrijven

De kleuters

4.1 kunnen een ervaring, een verhaal weergeven door middel van visueel materiaal

---

Stipjes verbinden aan de hand van cijfers 1-2-3...

Op het internet vind je vele leuke "cijferstippen" tekeningen

OD: Wiskundige initiatie - 1. Getallen

De kleuters

1.3 kunnen een rangorde (tot vijfde) aanduiden en verwoorden (ordinaal tellen) als begin en richting zijn afgesproken

---

Stippenlied

<https://www.youtube.com/watch?v=Ds9Tr4jfQnM>

OD: Muzische vorming - 2. Muziek

De kleuters

2.3 kunnen de signalen, functie en sfeer van beluisterde muziek of liedjes ervaren en herkennen, en alleen of in groep reproduceren

6. Groeien

In het toneelstuk zien we dat Stip groeit en groeit naarmate er meer en meer van hem gevraagd wordt.

Vraag aan de kinderen of ze nog iets kennen wat kan groeien.
Wat heeft het nodig om groter te worden?

OD: Nederlands - 2. Spreken

2.2 kunnen spreken over ervaringen, gebeurtenissen uit de eigen omgeving, of over wat ze van anderen vernamen

2.5 kunnen iemand of iets beschrijven volgens kleur, vorm, grootte of een specifieke eigenschap.

2.6 kunnen in concrete situaties antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening.

Je kan met de kinderen zaadjes planten in een glazen bokaal maar je kan voor de verandering ook eens zaadjes planten in plastic mapjes die je aan de raam hangt.

OD: WERO - 1. Natuur

ALGEMENE VAARDIGHEDEN

De kleuters

1.2 tonen een explorerende en experimenterende aanpak om meer te weten te komen over de natuur

OD: Nederlands - 2. Spreken

de kleuters

2.2 kunnen spreken over ervaringen, gebeurtenissen uit de eigen omgeving, of over wat ze van anderen vernamen.

BIJLAGEN

VOOR DE VOORSTELLING

Beschik je niet over **Tello gaat naar Toneel** (zie hoger) om de kinderen voor te bereiden op een theaterbezoek?

Dan kan je deze prenten gebruiken.

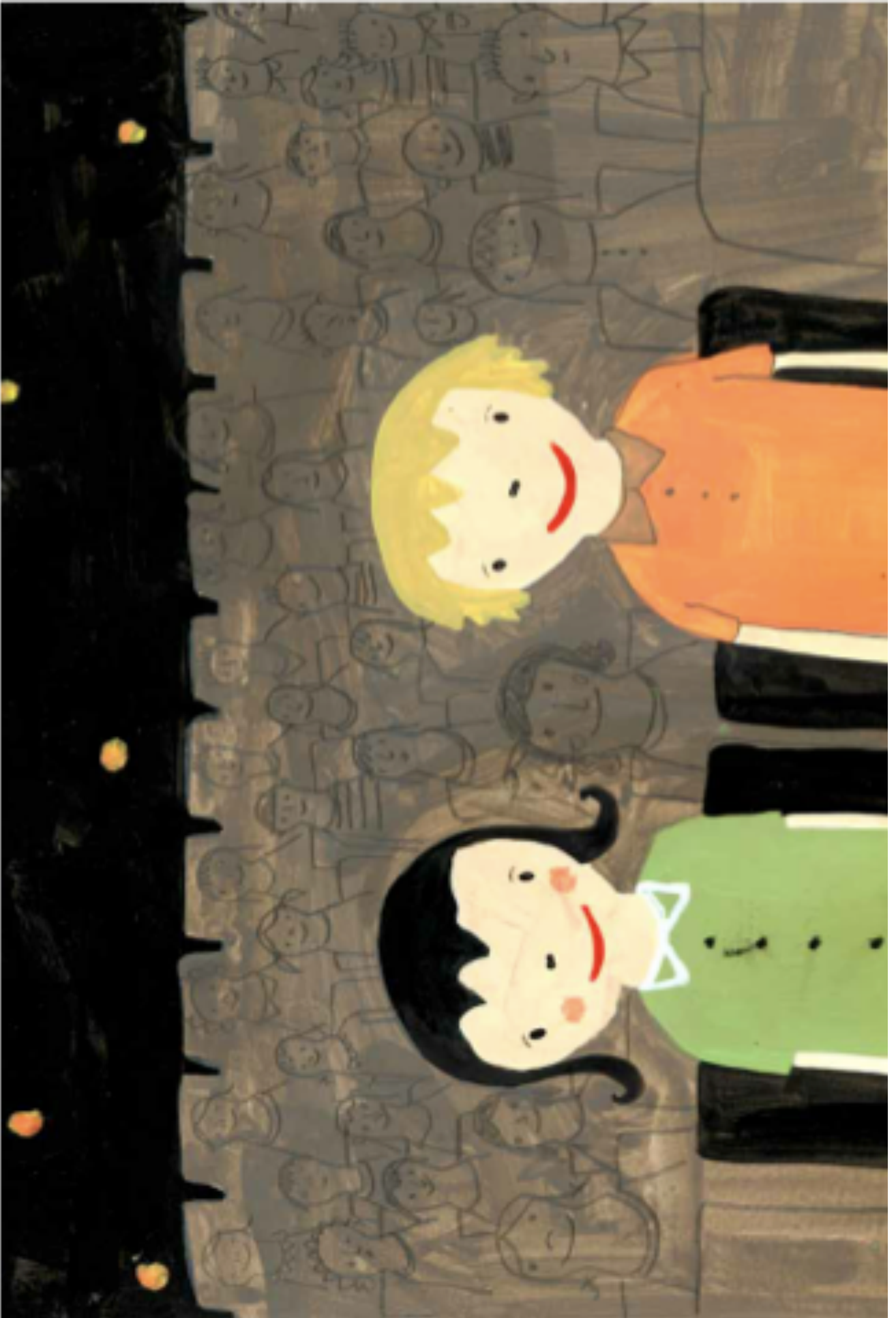

NA DE VOORSTELLING

Hier vind je enkele foto's ter nabespreking van de voorstelling en het verhaal.

Bronnen

Prezi.com

Positief opvoeden

Tijdwinst.com B.V.

Toverdruppels -ABIMO

Axenroos

Mindfulness voor kleuters -Inez Van Goor – ASOKA

Voorbeeld.alochtoon.nl

Mijn eerste pianoboek – USBORNE

'juf Bianca'

'stippen' – google afbeeldingen

Speelkriebels – Veerle Florquin/Els Bertrands